

No 3

INDHOLD

Omslagslitografi af *Vilhelm Lundstrøm*.

Fotografi efter Auguste Renoir.

Pierre-Auguste Renoir. Af *Carl V. Petersen*.

Fotografi efter Auguste Renoir.

In memoriam Auguste Renoir.

Nogle Vers af Michelagniolo Buonaroti. Af *Johannes Dam*.

Litografi af *Oluf Høst*.

Akademiet. Af *Poul Henningsen*.

Litografi af *Oluf Høst*.

Kristus paa Slagmarken. Freske i Johannes den Døber

Kirken i Jaroslav af *Dmitri Grigorief*.

Russernes Malerkunst. Af *Poul Uttenreitter*.

Fotografi efter Besse Giersing.

Besse Giersing. Af *S.*

Fotografi efter Harald Giersing.

Stjernernes Kamp før Verdens Ende. Slutningen af de Sibyllinske Oraklers 5. Bog. Oversat fra Græsk af *Thøger Larsen*.

Vignet af *Poul Uttenreitter*.

Farvelitografi af *Vilhelm Lundstrøm*.

Fotografi efter Henri Matisse.

Forord til Prolegomena. Af Immanuel Kant. Oversat af *Louis v. Kohl*.

Litografi af *Albert Naur*.

Om byplankonkurrencer.

Pennetegning af *Johannes Larsen*.

Litografi af *Albert Naur*.

Den store Armada. Af *Kai Hofmann*.

Gustaf Wolmars Udstilling. Af *D.*

Noter og Gabestok.

Litografi bag paa Omslaget af *Vilhelm Lundstrøm*.

Udkommet er:

Alf Larsen: Digte

5 Originalraderinger af Axel Salto

Trykt paa Van Gelder Papir hos H. H. Thiele i 60 numm. og sign. Eksp. à 200 Kr.

Raderingerne er trykt i Kleinsorgs Etablissement, hvorefter Pladerne

er ødelagt. Indbundet i litograferet Bind hos Petersen &

Petersen. Bestillinger modtages paa Klingens

Ekspedition, Poul Henningsen, Udby-

gade 1, N. Telf.: Nora 3232.

PIERRE-AUGUSTE RENOIR

1841—1919

I den, selv maalt med de rigest producerende Kunstneres, uhyre Produktion af over fire Tusinde Billeder, som Renoir selv har anslaaet sine Arbejders Tal til, kan det først blive en senere Eftertid muligt helt sikkert i alle Enkeltheder at orientere sig med Hensyn til de Udgangspunkter, hvori den har taget sine Tilløb, og de Udviklingslinjer, den har fulgt.

Han har selv i en Samtale med Vollard (L'Art. et Les Artistes, Jan. 1919) nævnt en Række Kunstnere og Kunstværker fra tidligere Aarhundreder, som i Aarenes Løb, paa Louvre eller i fremmede Musæer, havde gjort Indtryk paa ham, og som han havde fundet særlig Behag i. Naturligvis først og fremmest fransk Kunst, Malerne fra det attende Aarhundrede, Watteau, Boucher, Fragonard, Claude Lorrain, saa Rubens (han nævner bl. a. »Portrait d'Hélène Fourmant et de ses enfants«, Louvre), af Spanierne Velasquez, hans smaa Prinsesser, »Spinderskerne« og »Bredas Overgivelse« i Pradomusæet, af Hollænderne Vermeer van Delft, især »Hos Koblersken« (Dresden), og, ret *reservé* forøvrigt, enkelte Arbejder af Rembrandt, navnlig »Jødebruden« (Amsterdam). Endelig fra Rejsen i Italien: de antike Fresker i Pompeji og i Musæet i Napoli, Mosaikerne i San Marco Kirken i Venezia (*»ces magnifiques mosaïques! ce grand Christ byzantin ame un cerné gris!«*), Venetianerne fra Carpaccio (*»C'est un des premiers qui aient osé faire des gens se promenant dans la rue! Et puis encore des fonds de paysage d'une vérité étonnante!«*) til Titian, »Venus og Organisten« (Prado), »Frans den 1ste« (Louvre), og Veronese, »Bryllupet i Kana« (Louvre), Rafael, »Madonna delta Sedia« i Pitti (*»la peinture la plus libre, la plus solide, la plus merveilleusement simple et vivante, qu'il soit possible d'imaginer«*), »Heliadors Udgjælse af Templet« (Fresko i Vatikanet).

Udvalget synes besynderligt, vidtsvævende, i Grunden paa mange Maader indbyrdes uforeneligt.

Og ikke mindre besynderlige synes hans Antipathier. De »småa Hollændere«, som den foregaaende Generation »Malerne fra Trediverne« havde sværmet for, omtaler han med største Foragt, citerende Ludvig XIV's Ord: »Enlevez-moi tous ces magots!«; Englænderne, som Aarhundredet igennem havde været beundrede og studerede i Paris, Constable (som Delacroix havde modtaget afgørende Impulser fra), Turner (som Monet og Pissarro var blevet paavirket af under et Ophold i London i 1871), Lawrence (som endnu Degas havde kopieret): »Hvilken Skuffelse for mig!« udbryster han; af Goya (som Monet havde følt sig saa tiltrukket af) er det i Grunden kun smaa Finesser, der har (præget sig i hans Erindring: *Personne n'a rendu les diamants comme Goya! Et les petits souliers de satin qu'il vous faisait . . .*); om Tintoretto ikke et Ord og om Greco: *»un très grand peintre . . . mais, j'ai bien le droit, après tout, de lui préférer Vélasquez!«*

Og nu hans Samtidige? Hans Ungdoms Vejledere og Forbilleder, Courbet, Delacroix, Corot, Diaz, til hvis Kunst han notorisk har staaet i Forhold, hvorledes fordeler disse Paavirkninger sig i Tid og Betydning, hvad skylder han

dem hver især og dem alle i Forening? Eller hans Manddoms Kammerater, Manet, Monet, Pissarro, Impressionisterne og Impressionismen, som fra Halvfjerdserne og omtrent Aarhundredet ud saa tydelig, omend med mange fremmede, ofte fjærne Indskud, præger hans Produktion. Var det til Gavn eller til Skade for den, hæmmedes den eller fremmedes den ved dette nære personlige og kunstneriske Samarbejde? Og endelig: hvilke skjulte eller aabenbare Kræfter fæstnede mod hans Livsaften omsider hans Gærning i dens sidste farverøde og formstærke endelige Udtryk?

Hvad ved vi?

Og i hvilken Periode var han ypperst? Da han malede »Lise« (1867, Musæet i Hagen) og »Theaterlogen« (1874, Durand-Ruel Paris), eller »Moulin de la Galette« (1876, Tetzen-Lund og Luxembourg), »Confidences« (1878, Ordrupgaard) og »Roerne« (1881, Durand-Ruel) eller »Baigneuse« og »Baigneuses« (1885, Durand-Ruel og Jacq.-E. Blanche) eller først da han, i dette Aarhundrede, allerede gammel og skrøbelig, med Penslen bunden til en af Gigt vanskabt Haand, fyldt af sin Nations ukuelige aandelige og moralske Energi skabte en hel ny Farvernes og Formernes Verden (Coll. Maurice Gagnat)?

I en af hine Samtaler med Vollard (La Renaissance de l'Art Francais, Juli 1919) indskyder denne: »Jeg mindes en Dag, at have set to »Kunstkendere« paa en Udstilling af Deres Arbejder hos Durand—Ruel. Den ene forklarede den anden Fortrinene og, sikkert ogsaa, Fejlene Billede for Billede. Da han kom til »Theaterlogen«, sænkede han Stemmen og . . . Renoir, vivement: *»Je les connais ces protecteurs des arts qui affectent le plus grand respect devant les oeuvres déjà vieilles, après avoir laissé les artistes crever de faim pendant qu'ils peignaient ces mêmes oeuvres. Tenez, cette fameuse »Loge«, précisément. Il ne se trouva personne pour me donner les cinq cents francs que j'en demandais.«*

— — —

Vi har i et af Cézannes sidste Breve (Emile Bernard: Souvenirs sur Paul Cézanne, Paris 1912, pag. 90) disse Ord, der er blevet berømte: . . . *»il me semble, que je fais de lents progrès.«* Og om Renoir fortælles det, at da han for sidste Gang var paa Louvre, saa svag og medtaget af Rheumatisme, at han næsten maatte bæres derop, for at se Musæets nyeste Erhvervelser, der var udstillede i La Caze Salen, hørte man ham, idet han bad om at maatte blive hjulpet ud, sagte mumle hen for sig: *»Ah, que j'aurais à faire encore des progrès!«*

Men om vi, idet vi her sænker Fanen ved Renoirs Grav — hvor lidt eller hvor meget vi ved om og har forstaaet af hans Gærning, af dens underlige Veje og dunkle Maal — i hvert Fald kunde, med dette Dobbeltord af de to store, franske Mestre, have Lov til at sige og Mod til at tilstaa om os selv: »Det ser jo virkelig ud, som om der er en Smule Fremgang; men alligevel, hvor langt er der ikke igen!« . . . saa var vi vel ikke helt uværdige, vi heller, til at hædre hans Minde. Carl V. Petersen.

IN MEMORIAM

RENOIR er den eneste Maler, for hvem Wagner gik ind paa at sidde Model. De to Mænd snakkede sammen og opdagede snart, at de helt igennem var af modsatte Anskuelser. De skiltes køligt.

- Skrækkelig Musiker, sagde Renoir.
- Rædsom Maler, erklærede Wagner.

Det er i en Cigarbutik, fortalte Renoir engang, at jeg fik fat paa det afgørende i Kunsten. En Dag jeg gik ind for at købe Cigarer, mens jeg stadig spekulerede paa de forbandede Billeder, rakte Kommis'en mig to Kasser og spurgte:

- Colorado? Claro?
- Colorado! Claro! tænkte jeg. Der har vi Kunstens Hemmelighed!

»Jeg har ingen Teorier«, erklærede Renoir, »jeg maler af Glæde over Farverne . . . Jeg arrangerer mit Motiv som jeg vil have det, og sætter mig saa til at male det som et Barn. Vil jeg have, at en rød Farve skal ringe som en Klokke, saa bliver jeg ved med at sætte Rødt paa eller en anden Farve, indtil jeg synes det er godt«. Renoir gjorde Nar af »Kunsten i Figurfrakke«, af Paverne og Profeterne. Han delte ikke sine Ungdomsvenners Uvilje mod Ingres, men glædede sig over *Kildens* søde lille Mave og *Madame Rivières* Hals og Arme. »Hvis Kvinderne ikke havde Bryster og Bagdele,« sagde han, »var jeg aldrig blevet Maler«.

Renoir, som Gigten havde gjort til Invalid, benyttede i sine sidste Aar som Atelier en Glaskasse, hvori stod hans Chaiselongue og hans Staffeli, begge til at skrue op og ned. Den Besøgende kunde saa se en smuk nøgen Pige staa Model i Haven og inde bag Glasset sad den gamle Mester.

Ved Solnedgang, naar Vejret var tørt og varmt, lod Renoir sig køre en Tur under Oliventræerne, hvor Kvinderne var i Færd med at høste og modtog Bærestolen med hjertelige: »Goddag, Hr. Renoir.«

Tidligere, f. Eks. i 1905, brugte Renoir et lille Jern-

apparat til at holde Penslen fast til Haanden. I sine sidste Aar holdt han Penslen stukket ind under den af Gigt krogede Pegefinger og Langfinger. Haarene stak ud mellem Pegefinger og Tommelfinger, Skaftet mellem Langfinger og Ringfinger.

Under Krigen boede en af Renoirs Sønner, der var blevet saaret, hjemme hos Faderen. Da Sønnen rejste, sad Renoir efter den oprivende Afsked, længe overvældet og gentog hen for sig: »Min Dreng . . . min Dreng . . .« Pludselig løftede han Hovedet. »Bær mig over i Atelieret«, sagde han heftigt. Hans Model var ikke kommet endnu. Kokkepigen viste ham nogle Fisk, der netop var blevet bragt. Han lagde dem paa en Serviet, og med Øjnene blændede af Taarer og hele sin gigtplagede Krop rystende af Hulken, begyndte han at male.

Renoir malede indtil faa Dage før sin Død, der skyldtes en Lungeaffektion i Forbindelse med en Hertesvaghed. Hans sidste, ufuldførte, Billede var en lille Opstilling — to Æbler. To Timer før hans Død, ved Midnat, var hans Læge, Dr. Duthil, til Stede og fortalte om to Bekkasiner, han havde skudt. Under Dødskampens Vildelse kom Renoir stadig tilbage til disse Bekkasiner, som han troede at male.— »Ræk mig min Palet . . . De to Bekkasiner . . . Vend dens Hoved til venstre . . . Giv mig Paletten igen . . . Jeg kan ikke male det Næb . . . Ræk mig Farverne, lidt hurtigt . . . Drej Bekkasinerne . . .« Han døde Kl. 2 Morgen, Tirsdag d. 3. December.

Ved Efterretningen om Renoirs Død skrev Claude Monet til Bulletin de la Vie artistique:

»De forstaar, hvilken Sorg det er mig, at Renoir er gaaet bort: en Del af mit Liv forsvinder med ham.

I de tre Dage siden hans Død har jeg ikke bestilt andet end at genopleve vor Ungdoms Kampe og Haab . . . Det er haardt at være alene tilbage, selv om det ikke vil vare længe — hver Dag mærker jeg, hvor jeg ældes, skønt man paastaar det modsatte . . .«

NOGLE VERS

AF MICHELAGNIOLO BUONAROTI

KLINGEN beder mig om et Digt af Michelagnuolo. Desværre — et enkelt løsrevet Digt af ham, selv om det tilsyneladende er et afsluttet Hele, giver kun sjældent Læseren det Udbytte, han venter. Den store Mesters Digtarsind er saa rigt paa Modsætninger, ja Modsigelser, at hans Vers næsten bestandig maa sammenholdes indbyrdes og historisk belyses for helt at forstaaes. Men jeg skal gerne prøve . . .

Ved at gennemblade de af Michelagniolos Digte, som jeg endnu ikke har udgivet paa dansk, finder jeg et Par Fragmenter, som i al deres Korthed siger mærkelige Ting.

Bag paa et Brev, der er sendt ham fra en Stenhugger i Carrara, i Oktober 1525, har Ma. skrevet følgende syv Vers, øjensynlig en ufuldendt Sonet:

Paa Syndens Vej mod Døden gaar min Gang,
Mit Liv er Lastens, ikke mit med Rette,
Det gode i mig skyldes Gud, det slette
Min vage Vilje under Drifters Tvang.

Min Frihed blev til Træl, og Kødets Trang
Jeg voved i Guds Billeds Sted at sætte!
Ak, hvilken ussel Lod, et Liv som dette!

.....

Michelagnuolo har Øjeblikke, hvor han tvivler om sin Ret til at tilbede det gudskabte Menneske, som han gør det. Af Digte, som følger kort efter defte, synes det at fremgaa, at han paa dette Tidspunkt, trods sine 50 Aar, ligge under for en forbigaaende sensuel Betagelse, hvorom vi i øvrigt intet nærmere ved.

Digtstumper som denne er spredt paa en Mængde Breve og Tegninger fra de forskelligste Perioder af Ma.s Liv. Paa Bagsiden af et Digt til Cavalieri fra 1533 findes saaledes et Par Brudstykker, der synes skrevet i saa at sige eet Aandedræt. De behandler begge den paa een Gang nærende og fortærende Lidenskab, den snart 60aarige Mester kendte som faa andre.

Det første lyder næsten som et Gaade-Epigram:

Fra Ilden fjern jeg finder ingen Frelse,
Ved Livets Kildevæld mig Døden truer.
Min Næring er kun Glød og hede Luer.
Det, som er andres Død, for mig er Helse.

Det andet af disse Fragmenter er bygget paa en beslægtet Ide:

Jeg græder, gløder, tæres hen og faar
Deraf min Hjærteføde. Skæbne sød!
Hvem lever vel som jeg af egen Død,
Som jeg af Lidelser og Sjælesaar?

O grumme Skytte! Vist din Haand formaar
Til rette Tid at sænke al vor Nød,
Vor korte Jammer, blidt i Glemslens Skød.
Den, som af Døden lever, ej forgaar.

Tankegangen har vistnok forekommet Ma.s Samtid mindre indviklet, end den synes os; den gaar igen hos senere Digtere, f. Eks. Petrarca (»Af Sorg og Klagesuk mit Hjerte lever«).

Ogsaa disse Vers gælder Vennen Cavalieri. Det kan ikke siges ofte nok, at man skal være forsigtig med af Digtenes Udtryk at drage Slutninger, som vilde ligge nær, hvis de var skrevet i vor Tid.

JOHANNES DAM.

AKADEMIET

MAN har forsøgt at samle Stemmer ind til en Protest imod Akademiraadets Indstilling om Afskedigelse af Docent Wanscher. Mon ikke en enkelt Stemme netop paa Baggrund af de mange andre kunde hæve sig til Protest imod Protesterne — denne saavel som de andre fremkomne. Hvem er disse Navne, og paa Navnes Klang er jo enhver Protest bygget? Akademiets Elever regner vi ikke, deres Mening er paa ingen Maade mere værd end Professorernes. Akademiraadet har ved at staa solidarisk med Jesper Tvede og ibortvise Docent Wanscher indtaget en Holdning værdigere end nogen af de andre Parters, en Holdning, som Eleverne turde have Anledning til at misunde Raadet. Elevernes Stilling er i det hele taget uden positiv Retning — alt hvad der fra den Side er fremkommen er blot Bebrejdelser, fordi de ikke tør være alene. At Professorerne ikke viser sig paa Akademiet er en Kendsgerning, som er gammel nok til, at Eleverne kunde have erkyndiget sig inden de satte deres Ben paa Skolen eller som i alt Fald maatte foreligge fuldt oplyst efter en Maanedes Ophold paa Anstalten, men Eleverne er stadig Elever og er ikke gaaet deres Vej. Man kan maaske ikke bebrejde dem noget, de er unge, uudviklede, holdningsløse Mennesker, som bare beder om lidt Vejledning men ikke selv aner, hvorledes det skal foregaa og hvorhen det skal føre. Men disse Forhold burde fritage Eleverne for at figurere paa Navnelisterne angaaende hvem der skal foretrakkes som Lærere.

Ser man imidlertid nærmere paa Spørgsmaalet, slaar det En, at det kun er klædeligt, at Professorerne ikke skilter med deres Uformuenhed, men holder sig beskedent tilbage. Det er ikke Spøg men bitter Alvor: At give sig Udseende af at lære Eleverne noget paa det nuværende Akademi maa betragtes som ganske poseuragtigt. Den eneste Mand, som man med Vægt har kunnet fremføre imod denne Paastand, er Rostrup Boyesen, og han er den Undtagelse, som med al Tydelighed bekræfter Reglen. Boyesen som eneraadende ved en Malerskole med tilpas faa Elever — saa eksisterer der intet Ønske mere mellem Kunstnerne om at opretholde Akademiet. Det er mærkeligt, at Rostrup Boyesen ikke selv ser, at denne Løsning er den eneste anstændige og renlige.

Der synes at gøre sig den Opfattelse gældende, at naar blot Eleverne vælger deres Lærer, saa er alting godt, ikke ud fra Troen paa, at Flertallet har Ret, men ud fra den rent psykologiske Idé, at de stærkere og mere værdifulde blandt Eleverne vil føre an. Man maa dertil indvende, at det formentlig er et rent Træf, at Rostrup Boyesen har Flertal blandt Eleverne og navnlig dette: at selve det foreslaaede Forhold mellem Elev og Lærer ikke kan betegnes som statsautoriseret Undervisning og ikke kan forlanges betalt af Offentligheden paa Grund af sine aldeles usikre Resultater men maa henvises til det private Initiativ. Det der i første Række betinger Statsanstalten er for det første, at man kan samles om et alment Grundlag for de Krav, der skal stilles til Eleven inden Optagelsen, og for det andet, at man kan give Eleven en almen Undervisning indtil det Øjeblik, da han sendes ud af Statsanstalten med Stemplet »færdig« paa sig. Atter dette medfører det tredje Krav, at Læreren udvælges efter et Grundprincip, først

naar disse tre Krav tilfredsstilles er Statsanstalten berettiget, og først da kan den statsautoriserede Kunstner med Rette bære sit Prædikat.

I det voldsomme Jag efter »Navne« til Professoraterne og Protesterne har man glemt at tage *Sagen* op til Drøftelse, og det er forsaavidt mærkeligt, at de ledende Kunstpolitikere har bevaret deres Tro paa Protestadressens Magt. Ingen har jo betvivlet, at saavel Mathiesen som Wanscher har Venner og Beundrere nok, men Spørgsmaalet er aldeles ikke, om de er afholdte. Striden indenfor Akademiets Ledelse drejede sig heller ikke om Docent Wanschers Docentur. Han og de andre, som staa bagved med Magten paa Akademiet og blandt Arkitekterne, har allerede vundet den første Sejr og forbereder Wanschers store Indtog paa Charlottenborg. For Sagens Skyld kunde det være formaalstjenligt om Favoritterne offentliggjorde deres Program. Men politisk set er det vel uklogt, naar man er forrest i Kapløbet og synes udset til at vinde paa det glatte Ansigt.

Kunde vi efter denne mislykkede Professoraffære interessere Arkitekt Tvede (som formodentlig bliver paa Overlærerposten paa teknisk Skole) for et videregaaende, energisk Arbejde med Uddannelsen af de praktiske Folk, som skal og maaløse de foreliggende Opgaver, saa vilde man muligvis ad denne Vej kunne uskadeliggøre Virkningerne af en eventuel fortsat Arkitekturskole paa Akademiet.

Selv et klart Standpunkt synes dømt til at misforstaas, og det kan derfor være rigtigt med Henblik paa Situationen at understrege det Standpunkt, Klingen har gjort til sit. Man kalder det negativt, fordi vi forlanger Prositiviteter og fordi Navne er os ligegyldige i denne Sag. Man siger, disse Navne er jo dog de bedste, vi i Øjeblikket kan fremføre, og vi svarer, de er ikke gode nok. Man paa-staar, at netop disse Kunstnere vil efterhaanden forbedre Akademiet, og vi beder om et Tegn paa, at disse højt-anskrevne er mere værd end alle de andre Berømtheder, hvormed man igennem Tiderne har stadset Akademiet op. Man indvender, at ingen praktiserende Arkitekt paa Forhaand kan forlanges at ligge inde med et færdigt og gennemarbejdet Materiale til Ordningen af Kunstnerens Uddannelse — dette vil han først kunne udrede, naar han er kaldt til Akademiet. Vi svarer dertil, at nu kan vi ikke tro engang til, vi forsikrer, at al vores Forhaandstillid er opbrugt, vi forlanger et Tegn paa, at der overhovedet foregaar noget med Hensyn til Kunstnerens Undervisning, men der er intet sket udover det sædvanlige, hvis negative Resultat vi kender. Tegnet paa, at Studiespørgsmaalet nærmer sig sin Løsning, maa være det, at der fremstaar en Mand, som har foretaget de absolut nødvendige pædagogiske Undersøgelser om, hvorvidt Spørgsmaalet kan løses og kan løses i Øjeblikket. Her er en from Tro paa, at det nok skal gaa naar bare man selv kommer til, efterhaanden blevet et for svagt Grundlag.

Frembringes en saadan Undersøgelse ikke, er Tiden end ikke moden til at skændes om Akademispørgsmaalet endsige til at løse det.

Dette er Kærnepunktet.

Imod dette Synspunkt rejser sig formodentlig den gængse Indvending, at en Skole ud fra et grundlæggende Princip ikke er Løsningen, fordi Systemet er intet, naar Lærerens

Personlighed ikke fylder det. Vi skal da ogsaa gerne, naar det grundlæggende Princip paa Skolen foreligger, samles om Udvælgelsen af Lærernes Personligheder til Levendegørelse af Skolens System, men vi mener, at en Udvælgelse som den nuværende af en Samling Originaler blandt den stærkeste Kunstlike er værdiløs som Grundlag for en Statsskole. Her er tillige Stedet til at fastslaa, at Kunstneren og ikke Staten bærer Ansvar for deres indbyrdes spændte Forhold i Akademisagen. Offentligheden forlanger nemlig og med Rette, at Akademiet baseres paa den almindelige Agtelse. Staten maa kræve et almindeligt anerkendelsesværdigt Grundlag for sine Skoler. Paa Universitetet og polyteknisk Lærestalt er et saadant Grundlag fremkommet ved, at Lærervalget foregaar efter faglige Kvalifikationer. Gennem reel, kollegial Anerkendelse. Men da der ikke i mange Aar har været foretaget noget alvorligt fagligt Arbejde indenfor Kunstarterne, saa er det uangribeligt om end beklageligt, at Staten har maattet vælge den anden Udvej, for at opnaa det almindelige Grundlag — nemlig den at udvælge Lærerne efter Publikums umiddelbare Anerkendelse: efter Kunstnerens Position i Samfundet. Det er derfor et rent Uheld for Oscar Mathiesen, at han har haft en ondsindet Presse, ellers var han den rette til en Skinforbedring af Akademiet. At der blandt vaagne og virksomme Kunstnere i saafald vilde løfte sig en stærk Stemning imod Udvælgelsen er forstaaelig, men uretfærdigt: Synspunktet maa stadig være dette, at Kunstneren maa paavise sit almene Grundlag, inden Retten til Statens Læreposter tilfalder ham. Publikumskunstneren opfylder rent overfladisk denne Fordring. Den moderne omstridte Kunstner opfylder den overhovedet ikke før han har gjort det nødvendige Arbejde. Lad os da, hvis vi ikke kan faa Akademiet nedlagt faa dets Poster besat med de anerkendte Navne. Det er for saa vidt en tilfredsstillende Løsning, som det er den grelleste Maade at overbevise den levende Kunstner om, at han har spildt sin Tid med Politik i Stedet for at øve det faglige Studium, som ene løser Undervisningsspørgsmaalet.

Vi stiller os stadig den Opgave at omvende alle dem, der i Akademiets Nyorientering ser et Tegn paa, at det gaar fremad — det er nemlig ganske overfladisk set. Der sker i Øjeblikket intet andet end, at Akademiet skifter sin Ham. Det skal til med Aars Mellemrum, og det sker ikke uden Spektakler og Smerter. Akademiet er og bliver det samme, og det drejer sig kun om en Række ansete Navne, som sætter en varmere og ærligere Anerkendelse over Styr til Fordel for en slappere men behageligere og mere omfangsrig.

Hvad Sagen angaar, d. v. s. Kunstnerens Uddannelse, da mener vi, at Tidspunktet for at løse Spørgsmaalet er uheldig valgt. Problemet kan efter alt at dømmes for Tiden ikke bringes til Løsning.

Men skulde en eller anden fremkomme med en Redegørelse, baseret paa Studiet af pædagogiske Principper og paa Undersøgelsen af foreliggende Ordninger ved Udlandets Universiteter og Lærestalter samlet til en Opfattelse af

Kunstnerens Studium, da skal vi hilse denne Fremkomst som det eneste positive, der hidtil er sket i Akademisagen.

Vi tror, at et saadant pædagogisk Arbejde maaske kunde fremkomme for Arkitekturens Vedkommende, og at man ad denne Vej muligt efterhaanden kunde naa frem til en Enhedsundervisning for Kunstneren. Men fremkommer en saadan Redegørelse af Værdi, er det i høj Grad tvivlsomt, om Tiden er moden til at samles om den, og en Reformation af vores Undervisningsvæsen vil da alligevel ikke kunne tænkes i nærmeste Fremtid.

Indtil et saadant Arbejde er gjort, maa det være enhver Pligt at gøre opmærksom paa, hvor lidt vi evner med Hensyn til Kunstnerens Undervisning og hvor beskedent vi bør løse de praktisk foreliggende Opgaver, som ikke kan udskydes til en modnere Tid. Dette er netop Akademispørgsmaalet, og indenfor Akademispørgsmaalet er det først og fremmest Bygmesterens Uddannelse, der maa løses, fordi hans *Opgaver* ikke kan ligge uløste.

Den kunstneriske Arkitekt, Maleren og Billedhuggeren kan vi ikke i Øjeblikket skaffe et af Offentligheden betalt Tag over Hovedet, de maa indtil de har bevist deres Kunsts almene Grundlag og Betydning gaa for at være Poeter, og dette synes ogsaa at være den rammende Karakteristik. — De maa da ogsaa foreløbig dele Poesiens Kaar. Vi maa fastholde det Synspunkt, at en statsautoriseret Undervisning, udført som en Personlighedspaavirkning, er en Absurditet, teoretisk forkastelig og praktisk uigennemførlig. En saadan Undervisning maa henvises til det private Initiativ, og Akademiet maa nedlægges i Egenskab af officiel Lærestalt.

Dette er i Virkeligheden et moralsk Spørgsmaal, og deri kan vel Grunden først og fremmest søges til Forvirringen om denne Sag. I en Overgangstid som den nuværende, hvor det almene i Kunsten søger sin Løsning og finder sin Interesse i vide Kredse, staar den kunstneriske Villiesverden endnu ganske paa Romantikens Grund. Man stoler endnu paa Genialiteten og har ikke lært at indordne sin Personlighed under Sagen i Almindelighed, man ræddes i Maleriet for det abstrakte, i Arkitekturen for det ens-tonige, man ræddes rent menneskeligt for det, man netop ønsker skal ske. I denne indre Splittethed kan Aarsagen til den ydre Splittelse findes.

Vi vil drive Politik og arbejde for at Akademiet bliver nedlagt. Vi tror, at de Kunstnere, som pretenderer mindre end de evner, viser den rette Vej og til den, som foregiver at løse Undervisningsspørgsmaalet blot ved at give Akademiet sit Navn har Historien sikkert ingen Plads.

Men til syvende og sidst er det afgørende ikke om Staten bibeholder Akademiet som en Række Embeder for Kunstnere, udvalgt efter Gud ved hvilket Princip og om der stadig kan findes unge Mennesker, der har Tid til at høre disse udvalgte Livserindringer.

Det afgørende og ubestridelige er, at vi i lang Tid ikke har ejet nogen kunstnerisk Lærestalt, og at der stadig ikke viser sig Tegn til, at en saadan opstaar.

Poul Henningsen.

RUSSENERNES MALERKUNST

(EJNAR THOMASEN: „RUSSENERNES MALERKUNST“. G. B. N. F. 1919. 216 S.).

SKØNT den gammelrussiske Malerkunst, som Ejnar Thomasens Værk paa de første 25 Sider beskæftiger sig med, endnu ikke er fundet tilstrækkelig lødig til Optagelse i den »Kunstens gyldne Bog«, som vore autoriserede Forfattere af Verdenskunsthistorier fabler om, rummer den alligevel adskilligt af mindst lige saa stor Interesse som Arbejder af en Watts, en Feuerbach, en Viggo Johansen, der ikke alene er fundet værdige til en Vurdering, men ogsaa til Afbildning for Eksempel i Francis Becketts »Verdenskunstens Historie i Grundtræk« — man skulde synes, at naar Verdenskunsten er *saa* rummelig, kunde der ogsaa være blevet en ganske beskedent Plads til Gammelrusserne. Men det er der ikke.

Billederne af den russiske Kirkekunst før Tsar Peter er hele Thomasens Bog værd, skønt de ikke er mange: Freskerne i Himmelfartskirken i Novgorod, Andrei Rubljof, Simon Uschakof, Dionysius, de store Ikonemalere og først og fremmest Dmitri Grigorief, hvis Fresko i Johannes den Døbers Kirken i Jaroslav af Kristus paa Slagmarken, Klingen her gengiver, og som vilde være en sand Pryd for enhver Verdenskunstens Billedbog, en Aabenbaring af Stil, Fantasi og Lidenskab.

Om denne gammelrussiske Malerkunst i Forbindelse med den eventyrlige russiske Bygningskunst*) (og et ganske kort Kapitel om Kunsten efter Tsar Peter) kunde der være skrevet en pragtfuld Bog — men ikke af Hr. Thomasen, der

*) Se for Eksempel Alexander Eliasbergs populære „Russische Kunst“, Piper, 1915 (Beitrag zur Deutung der Psyche unseres unterliegenden Russlands).

ganske har spoleret det rige Stof, han har haft imellem sine Hænder.

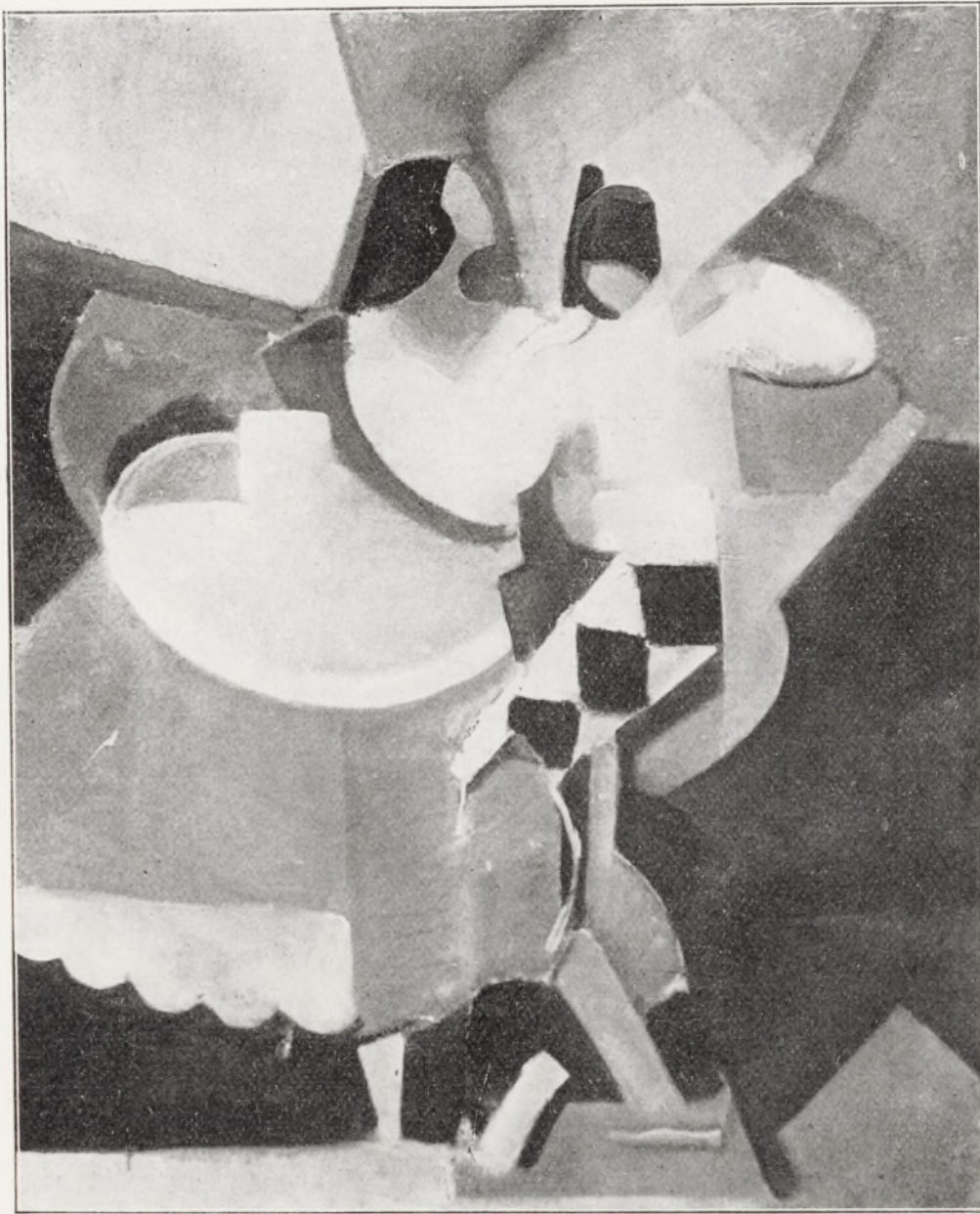
Hvilken planløs Ødslen med Materialet: 18 Billeder af en Sjerof, 6 af en ækel Vrubel (en russisk Böcklin), Billeder af en Somof, der i Anledning af en Dame i Blaåt bliver præsenteret som en anden Leonardo. Og disse Petersborger Grafikere, der — naar »op til en Højde, som i Vesteuropa ingen uden deres Stamfader, den geniale Beardslley, har naaet.« Dette skal, for blot at nævne nogle faa og særlig illustrerede Eksempler, være Blomsten af den moderne russiske Malerkunst.

Bannermærket er Mir Iskustva, der i Rusland skal have »øvet en kunstnerisk Indflydelse omtrent i samme Retning som Münchener »Jugend« og »Simplicissimus« i Tyskland.« — Jeg kender ikke Mir Iskustva, men naar man blader i Russernes Malerkunst, er der ingen Grund til at tro, at denne Karakteristik af Bladet ikke passer.

Om de »alleryngste« hedder det, at »det uformelige, det barnligt-naive eller utøjlet-fantastiske bliver, hvor det ikke forbindes med en Carrières Mesterskab eller en Maurice Denis' inderlige Poesi, i Reglen en utaalelig Kost.« Saa med dem synes det i hvert Fald at staa ilde til.

Paaskønnes bør det, at Kandinskys afbildede Komposition Nr. 6 ikke er vendt paa Hovedet som hos Laurin — skønt den »intet forestiller«. For den taaler det ikke nær saa godt som mange andre Billeder (Vrubels russiske Pan for Eksempel), hvor ingen statiske Love gælder.

Poul Uttenreitter.

Besse Giersing: Danser og Danserinde.

BESSE GIERSING er som Kunstnerinde et ægte Fynbobarn, Solskinnet og Blomsterne er hendes trygge Verden. Tingenes atmosfæriske Existens og organiske Sammenhæng hendes naturlige Udgangspunkt; i smuk naturalistisk Stil har hun frembragt Arbejder af en egen Finhed og kunstnerisk følt Balance, der, omend den kunstneriske Forudsætning er nærliggende, dog er af utvivlsom Værdi. Hun er et Tegn paa Sundheden og Oprindeligheden i den Kunstnerkultur Frits Syberg og hans Kammerater staar som Midtpunkt for. Denne forstaaende Indleven i Naturens Væsen, der maa betragtes som Fynboernes Form for Livsglæde, kan ikke alene bedømmes som et artistisk Fortrin. Den er uadskillelig fra en Sindets Enkelthed og naturlig Godhed, som kendetegner det Menneske, der lever med Planter og Dyr under aaben Himmel.

Paa dette Grundlag af Naturglæde og ægte, omend tra-

ditionsbunden, kunstnerisk Skole har Besse Giersing arbejdet videre mod en mere sluttet, for Tilfældigheden befriet Billedvirkning. Skønt paavirket af sin Mand danner hendes Arbejder et selvstændigt, fint kvindeligt betonet Akkompagnement til Harald Giersings Produktion, som de paa en naturlig Maade underordner sig. Den bevidste Forenkling af Motivet og Stræben efter at realisere et Maleri, der ikke har Naturen til direkte Maal, men hvor Kærligheden til Tingene ligesom er gaaet op i Stræben efter at se den indgaa nye, frugtbare Forbindelser, giver Besse Giersing Ret til at kalde sig Kunstner. Det er ikke alene fynsk Natur og Sæd og Skik i det Syberg'ske Hus, der har bestemt hende. Usædvanlig formet Dygtighed og ægte billedskabende Trang bærer hendes Arbejde, der altid bevarer sin Akcent af født Naturlighed og rent Ungpigevæsen.

STJERNERNES KAMP

FØR VERDENS ENDE

SLUTNINGEN AF DE SIBYLLINSKE ORAKLERS 5. BOG

OVERSAT FRA GRÆSK AF THØGER LARSEN

(Sibyllen:)

Hisset i Stjernerne saa jeg den klare Eelios' Trusel

og Selenaiens grufulde Galde i Lynenes Flammen.

Stjernerne yppede Kamp, og Gud gav dem Lov til at strides.

515 Imod Eelios raste der vældige Ilde i Oprør.

Fosforos førte en Kamp, mens han opsteg paa Ryggen af Løven.

Frem Selenaiet tvehornet fnyste i vekslende Retning.

Stenbukken stangede heftigt Tyren den unge i Nakken,

Tyren berøvede Stenbukken Solhvervsdagen til Gengæld.

520 Bort Orion snappede Vægten, den saas ikke mere.

Jomfruen veksled i Vædderen Tvillinge-Stjernernes Skæbne;

ud Plejaderne sluktes, og Dragen fornægted sin Zone,

Fiskene dykkede ned, hvor Løven havde til Huse;

Krebsen blev ikke inde, men flygted af Angst for Orion,

525 Skorpionen hug Halens Braad i den rædsomme Løve;

Hunden fjerned sig glidende bort fra Eelios' Flammer,

Vandmanden tændtes ved Ildens Kraft fra den stærke Faeinos.

Uranos selv kom i Oprør, til han fik de kæmpende splittet,

harmfuld han slynged dem hovedkulds ned imod Jorden tilhobe,

530 brat blev de kasted i Bad hos Okeanos, hvor de stak hele

Jorden i Brand, og der blev kun en stjerneløs Æter tilbage.

FORORDET TIL PROLEGOMENA

DISSE Prologomena er ikke til Brug for Disciple, men for fremtidige Lærere, og heller ikke disse skal de vejlede til at ordne Foredraget af en allerede eksisterende Videnskab, men derimod til først at opfinde selve denne Videnskab.

Der gives Lærde, for hvem Filosofiens Historie (den gamles saa vel som den nyes) er hele deres Filosofi; for dem er disse Prolegomena ikke skrevet. De maa vente, indtil alle de, der umager sig med at øse af Fornuftens Kilder selv, er færdige med deres Arbejde, og da først er

det hine andres Tur, at give Verden Meddelelse om det skete. Ellers kan jo intet siges, som ikke efter deres Mening allerede er sagt, og dette faar vel ogsaa virkelig gælde som en ubdragelig Forudsigelse om alt fremtidigt; thi da den menneskelige Forstand mange Aarhundreder igennem paa mangfoldig Vis har sværmet om utallige Ting, saa kan det ikke undgaas, at der i alt nyt kan findes noget gammelt, som har nogen Lighed med det.

Det er min Hensigt, at overbevise alle dem, der holder det for værd at beskæftige sig med Metafysik, om, at det

er uafviseligt nødvendigt, at de foreløbig udsætter deres Arbejde, at de betragter alt hidtil sket som usket, og fremfor alt opkaster dette Spørgsmaal: »Er noget saadant, som Metafysik, overhovedet muligt?»

Er den Videnskab, hvoraf kommer det da, at den ikke som andre Videnskaber kan vinde varigt og alment Bifald? Er den det ikke, hvordan gaar det saa til, at den dog bestandig bryster sig under Skin af at være Videnskab og holder den menneskelige Forstand hen med aldrig slukte, aldrig opfyldte Forhaabninger? Hvad enten man da vil demonstrere sin Viden eller Ikke-viden, saa maa der dog endelig en Gang afgøres noget bestemt om denne indbildte Videnskabs Natur; ti det kan ikke blive ved med den paa samme Maade som hidtil. Det synes næsten latterligt, at man, medens alle andre Videnskaber ustandseligt gaar fremad, alene i denne, som dog gør Fordring paa at være den Visdom, hvis Orakel ethvert Menneske maa raadspørge, bestandigt skal dreje sig rundt paa samme Sted, uden nogen Sinde at naa et Skridt videre. Antallet af Tilhængere er da ogsaa blevet stærkt formindsket, og det ser ikke ud til at de, der føler sig stærke nok til at glimre i andre Videnskaber, vil risikere deres Berømmelse i denne, i hvilken enhver, som ellers er uvidende paa alle andre Punkter, tiltror sig at kunne fælde afgørende Dom, fordi der i dette Land virkelig ikke findes nogen Maalestok eller Møntfod, hvorved Grundighed kunne skælnes fra overfladisk Sladder.

Men det er nu slet ikke noget saa uhørt, at en eller anden — efter at have arbejdet saa længe med en Videnskab, at han undres over, hvor vidt han allerede er naaet — endelig falder paa at spørge: om og hvorledes en saadan Videnskab overhovedet er mulig. Ti den menneskelige Fornuft er saa byggelysten, at den mangan Gang allerede havde rejst Taarnet, men bagefter maatte tage det bort igen, for at se, hvorledes det egentlig stod til med Fundamentet. Det er aldrig for sent at blive fornuftig og vis; men naar Indsigten kommer sent, er det altid des sværere at sætte den i Gang.

Spørgsmaalet om en Videnskabs Mulighed forudsætter Tvivl om dens Virkelighed. Men slig Tvivl fornærmer hver den, hvis hele Ejendom maaske bestaar i dette formentlige Klenodie, og derfor maa han, der røber en saadan Tvivl, være fattet paa Modstand fra alle Sider. Nogle vil se ned paa ham med Foragt, i-stolt Bevidsthed om deres gamle og derfor som retmæssig betragtede Ejendom, og med deres metafysiske Kompendier i Haanden; andre, som aldrig kan se andet end hvad der er det samme som det, de har set før et eller andet Sted, vil slet ikke forstaa ham, og i rum Tid vil alt blive som om intet var sket, hvorved der kunde indtræde eller haabes en Forandring.

Alligevel tror jeg at kunne forudsige, at den selvstændigt tænkende Læser af disse Prolegomener ikke blot vil komme til at tvivle paa sin hidtidige Videnskab, men senere helt og holdent overbevises om, at en saadan slet ikke kan findes, uden at de her stillede Fordringer, paa hvilke dens Muligheder beror, opfyldes, og at der, da dette endnu ikke er sket, hidtil overhovedet ikke fandtes nogen Metafysik. Men da Efterspørgslen efter en saadan dog aldrig kan standse,*) fordi den almindelige Menneskefornufts

Interesse er alt for nøje sammenknyttet med den, saa vil han indrømme, at der uafviseligt forestaar en fuldstændig Reform, eller rettere en ny Fødsel af den, efter en hidtil ukendt Plan, hvor længe man saa end vil stritte derimod.

Siden *Lockes* og *Leibnitz's* Forsøg, eller rettere siden Metafysikens Opstaaen, saa langt, som dens Historie naar tilbage, er der ikke indtruffet nogen Begivenhed, som kunde have faaet mere afgørende Betydning for denne Videnskab, end det Angreb, *David Hume* rettede imod den. Han bragte ikke Lys i denne Art af Erkendelse, men han slog dog en Gnist, ved hvilken man meget vel kunde have tændt et Lys, hvis den blot havde truffet en modtagelig Lunte, hvis Gløde var blevet omhyggeligt vedligeholdt og øget.

Hume gik i Hovedsagen ud fra et enkelt, men meget vigtigt Begreb i Metafysiken, nemlig *Sammenknytningen af Aarsag og Virkning* (og dermed dens Følgebegreber Kraft og Handling), og opfordrede Fornuften, som foregiver at have avlet den i sit Skød, til at staa ham til Regnskab for, med hvilken Ret den tænker sig dette: at noget kan være saaledes beskaffent, at naar det indtræffer, derved nødvendigvis ogsaa noget andet maa indtræffe; thi dette siger jo Begrebet Aarsag. Han beviste uimodsigeligt: at det var Fornuften fuldkommen umuligt, a priori og ud fra Begreber at tænke sig en saadan Forbindelse, ti denne indeholder jo Nødvendighed; det er slet ikke til at indse, hvorledes noget nødvendigt ogsaa maa indtræffe, fordi noget andet er til, og hvorledes altsaa Begrebet om en saadan Sammenknytning a priori kan lade sig indføre. Heraf sluttede han, at Fornuften helt bedrog sig selv med dette Begreb, og at det falskelig betragtede det som sit Barn, skønt det kun var en Bastard af Indbildningskraften, som besvangret af Erfaringen, frembragte visse Forestillinger under Associationens Lov, og udgav en deraf følgende subjektiv Nødvendighed, d. v. s. Vane, for en af Indsigt fremgaaet objektiv. Heraf sluttede han, at Fornuften slet ikke har nogen Evne til at tænke sig slige Sammenknytninger, end ikke i al Almindelighed, fordi dens Begreber i saa Fald vilde være blot opdigtede, og alle dens efter Foregivende apriorisk bestaaende Erkendelser kun var falsk stempede almindelige Erfaringer, hvad der vil sige saa meget, som at der intet Steds gives eller kan gives Metafysik.*)

Saa overilet og urigtig hans Slutning end var, saa var den dog i det mindste grundet paa Undersøgelse, og denne fortjente vel, at Tidens gode Hoveder havde slaaet sig sammen, for — om muligt — at finde en lykkeligere Løsning paa Opgaven, i den Betydning, hvori han fremsatte den, og deraf maatte da snart en hel Reform af Videnskaben være fremgaaet.

Men Skæbnen, der aldrig har været Metafysiken huld, vilde, at ingen skulde forstaa ham. Man kan ikke uden en vis Smerte se paa, hvorledes hans Modstandere *Reid*, *Oswald*, *Beattie* og tilsidst endogsaa *Priestley* forfejlede det

*) *Rusticus expectat, dum defluat amnis: at ille labitur et labetur in omne volubilis ævum.* (Horatius).

(Bonden staar og venter paa, at Aaen skal løbe tør; men den løber og vedbliver at løbe i al Ævighed.)

*) Alligevel kaldte *Hume* selve denne ødelæggende Filosofi Metafysik, og tillagde den stor Værdi. „Metafysik og Moral“ sagde han, — „er Videnskabens vigtigste Grene; Matematik og Naturvidenskaber ikke halvt saa meget værd.“ Den skarpsindige Mand saa imidlertid kun paa den negative Nytte, som Formindskelsen af den spekulative Fornufts overdrevne Fordringer vilde gøre, ved at gøre Ende paa de mange endeløse og fortsatte Stridigheder, der blot forvirrer Menneskeheden; men han oversaa derved ganske den positive Skade, der voldes ved at man berøver Fornuften dens vigtigste Udsigtspunkter, ud fra hvilke den alene kan afstikke det højeste Maal for alle Viljens Bestræbelser.

centrale i hans Opgave og, idet de bestandig tog det han betvivlede, for antaget, derimod heftigt og ofte meget ubeskedent beviste netop det, som det aldrig var faldet ham ind at betvivle, og misforstod hans Vink til en Forbedring saaledes, at alt forblev i den gamle Tilstand, som om intet var hændt. Spørgsmaalet gik jo ikke ud paa, om Aarsagsbegrebet var rigtigt, brugbart og, med Hensyn til al Naturerkendelse, uundværligt — ti derpaa havde Hume aldrig tvivlet; men det tænktes apriorisk af Fornuften og saaledes havde en af al Erfaring uafhængig, indre Sandhed, og derfor vel ogsaa videre udstrakt Anvendelse, idet denne ikke blot var indskrænket til Genstande for Erfaringen; herom ventede Hume Oplysning. Der var jo kun Tale om Begrebets Oprindelse, ikke om dets Uundværlighed i Brugen: var hint blot blevet forklaret, saa vilde alt angaaende Betingelserne for dets Brug og for det Omfang, hvori det var gyldigt, have givet sig af sig selv.

For at løse Opgaven tilfredsstillende, havde den berømte Mands Modstandere imidlertid haft nødig at trænge meget dybt ind i Fornuftens Natur, for saa vidt den blot er beskæftiget med ren Tænkning, og dette var dem højst ubejlejligh. De opfandt derfor et mere bekvemt Middel til uden nogen som helst Indsigt at stille sig i en trodsig Position, nemlig Paaberaabelse af *den almindelige Menneskeforstand*. Det er virkelig ogsaa en stor Himlens Gave, at eje en jævn (eller, som man for nylig har kaldt den: simpel) Menneskeforstand. Men man maa bevise den i Gærning, ved at tænke og tale klogt og velovervejet, og ikke blot ved at paakalde den som et Orakel, hver Gang man ikke ved at forebringe noget klogt til sin Retfærdiggørelse. At beraabe sig paa den almindelige Menneskeforstand, saa snart det er paa Hældningen med Indsigt og Viden og aldrig før — det er en af den nyere Tids subtileste Opfindelser, der gør det muligt for selv den floveste Sladderhank at tage det op med det grundigste Hovede, og endda at kunne klare sig mod ham. Men saa længe der er den mindste Smule Indsigt til overs, skal man vel vogte sig for at gribe til denne Nødhjælp. Og set ved Lys er denne Paaberaabelse intet andet end en Appel til Mængdens Dom; en Hyldest, over hvilken Filosofien rødmer, mens den folkekære Aandrighedsjæger triumferer og lader stor. Jeg skulde dog tro, at Hume lige saa godt kunde gøre Fordring paa at besidde en sund Forstand, som *Beattie*, og tilmed yderligere paa noget, som den anden i hvert Fald ikke ejede, nemlig en kritisk Fornuft, der holder den almindelige Forstand indenfor visse Grænser, for at den ikke skal give sig af med Spekulationer, eller, hvis der blot er Tale om dem, ikke fordre Ret til at afgøre noget, fordi den ikke er i Stand til at gøre Rede for sine Grundsætninger; ti kun derved vil den vedblive at være en sund Forstand. Mejsel og Hammer er udmærket Værktøj til Bearbejdelse af et Stykke Træ, men til Kobberstikning maa man anvende en Radernaal. Saaledes er baade den sunde og den spekulative Forstand anvendelige, men hver paa sit Omraade: hin, naar det drejer sig om Domme, der finder deres Anvendelse i Erfaringen, denne derimod, hvor der skal træffes almene Domme, ud fra blotte Begreber, f. Eks. i Metafysiken, hvor den sunde Forstand, saaledes som den selv — om end ofte per antiphrasin — kalder sig, ikke har noget som helst at skulle have sagt.

Jeg tilstaar frit, at det var *David Hume's* Paamindelse,

som for mange Aar siden først afbrød min dogmatiske Søvn og gav mine Undersøgelser paa den spekulative Filosofis Omraade en helt anden Retning. Jeg var langt fra at give ham Ret med Hensyn til hans Slutninger, som blot hidrørte fra, at han ikke forestillede sig sin Opgave i dens Helhed, men kun havde sin Opmærksomhed henvendt paa en enkelt Del, som ikke kunde give nogen Oplysning for sig alene. Dog naar man tager sit Udgangspunkt i en godt begrundet, men ikke fuldført Tanke, som en anden har efterladt os, kan man vel gøre sig Haab om, ved fortsat Eftertanke at bringe det videre, end den skarpsindige Mand, hvem man kan takke for den første Gnist til dette Lys.

Jeg forsøgte altsaa først, om ikke *Hume's* Indvending lod sig forestille i al Almindelighed, og fandt snart, at Begrebet om Sammenknytning af Aarsag og Virkning ikke var det eneste, ved hvilket Forstanden a priori tænker sig Tingenes Sammenknytning, tværtimod, at Metafysiken helt og holdent bestaar af slige. Jeg søgte at forvise mig om, hvor mange der var, og da dette var lykkedes mig efter Ønske, nemlig ud fra et eneste Princip, saa skred jeg til Deduktion af disse Begreber, om hvilke jeg nu vidste med Sikkerhed, at de ikke — som *Hume* befrygtede — var afledede af Erfaringen, men udsprungne af ren Forstand. Denne Deduktion, der syntes min skarpsindige Forgænger umulig, og som overhovedet aldrig var faldet andre end ham ind, skønt alle trøstigt betjente sig af disse Begreber, men uden at spørge, hvorpaa deres objektive Gyldighed var begrundet, denne Deduktion — siger jeg — var det vanskeligste Arbejde, som nogen Sinde er foretaget i Metafysikens Tjeneste, og det allerværste derved var, at al den Metafysik, der i det hete taget er tør Haanden, slet ikke kunde yde mig den ringeste Hjælp, fordi selve denne Deduktion først skal gøre Metafysiken mulig. Da Løsningen af det hume'ske Problem nu var lykkedes mig ikke blot i et specielt Tilfælde, men med Henblik paa hele den rene Fornufts Evne, saa kunde jeg gaa sikkert, om end langsomt fremad, for tilsidst at kunne bestemme den rene Fornufts hele Omfang, baade med Hensyn til dens Grænser og dens Indhold, til Fuldkommenhed og ud fra almene Principper, hvad Metafysiken har behov, for at kunne udforme sit System.

Men jeg befrygter, at *Udførelsen* af det hume'ske Problem i dets størst mulige Udvidelse (nemlig som en Kritik af den rene Fornuft), vil faa samme Skæbne, som *Problemet* selv, da det første Gang fremsattes. Man vil bedømme det urigtigt, fordi man ikke forstaa det; man vil ikke forstaa det, fordi man vel vil gennemblade Bogen, men ikke gennemlæse den; og man vil ikke gøre sig den Ulejlighed, fordi Værket er tørt, fordi det er dunkelt, fordi det strider mod alle tilvante Begreber og desuden er vidtløftigt. Nu tilstaar jeg, at jeg ikke havde ventet, over for en Filosof at høre Klager over Mangel paa Almenfattelighed, Underholdning og Letlæselighed, naar det drejer sig om en højtpriiset og for Menneskeheden uundværlig Erkendelses Eksistens, en Erkendelse, der kun kan afhandles efter en skolemæssig Punktigheds strængeste Regler, og som vel nok med Tiden kan blive almenfattelig, men ingenlunde tør begynde dermed. Men med Hensyn til en vis Dunkelhed, er Anken berettiget, fordi denne delvis hidrører fra selve Planens Vidtløftighed, ved hvilken man ikke let kan overskue Hovedpunkterne, paa hvilke det ved Un-

dersøgelsen især kommer an, og den vil jeg afhjælpe ved nærværende Prolegomena.

Hint Værk, som fremstiller den rene Fornuftsevne i hele dens Omfang og Begrænsning, vedbliver dog altid at være Grundlaget, hvortil disse Prolegomena udgør Forhaands-Øvelse; ti hin Kritik maa være fremsat som Videnskab, systematisk og gennemført indtil dens mindste Dele, førend man kan tænke paa at lade Metafysiken optræde eller blot gøre sig de fjærneste Forhaabninger med Hensyn til den.

Man har allerede længe været vant til at se, hvorledes gamle, udslidte Erkendelser blev opstadsede som nye, blot ved at man tog dem ud af deres fordums Forbindelser, syede dem nye Klæder til efter eget Snit og gav dem nye Titler; andet vil den største Del af Læserne paa Forhaand heller ikke vente af hin Kritik. Men disse Prolegomener vil faa dem til at indse, at det er en helt ny Videnskab, som ingen før har tænkt sig mulig, ja hvis blotte Idé selv var ubekendt, en Videnskab, til hvis Udformning intet hidtil givet kunde nytte det mindste, undtagen det Vink, som *Hume's* Tvivl kunde give, skønt end ikke han ellers havde mindste Anelse om, at en saadan, udformet Videnskab var mulig, men blot lagde sit Skib op paa Land (Skepticismen), for at bringe det i Sikkerhed, og dér kan det nu blive liggende og raadne, medens jeg derimod har ladet det være mig magtpaaliggende, at give mit Skib en Skipper, som, forsynet med et fuldstændigt Søkort og et Kompass og kendt med Styrmandskunstens paalidelige Principper, der er uddragne af Kendskab til Globen, kan føre Skibet sikkert derhen, hvor det passer ham.

Naar man gaar til den ny Videnskab, som er helt isoleret og den eneste i sin Slags, i den Tro, at man kan bedømme den med sine andre Steder erhvervede, formentlige Kundskaber, skønt det netop er om deres Realitet, man skal bringes til at tvivle, opnaar man kun allevegne at se det, som i Forvejen var En bekendt, fordi Udtryk-kene lyder noget lignende, kun med den Forskel, at det alt sammen synes forvrænget, meningsløst og vrøvlagtigt, fordi man ikke lægger Forfatterens Tanker til Grund, men sit eget Tankesæt, som ved lang Vane er blevet til Natur. Men den Vidløftighed, der er begrundet ved Videnskaben selv, ikke ved Foredraget, den uundgaaelige Tørhed og den skolemæssige Præcision er alle Egenskaber, der vel kan være til Fordel for Sagen selv, men ganske vist maa være uheldige for Bogen.

Det er ganske vist ikke givet enhver, at kunne skrive saa subtilt og tillige saa forførende som *David Hume*, eller saa grundigt og samtidigt saa elegant som *Moses Mendelssohn*; men dog havde jeg vel kunnet gøre mit Foredrag mere almenfatteligt (dermed smigrer jeg mig i hvert Fald), hvis det kun var kommet mig an paa at udkaste en Plan og overlade andre dens Fuldendelse, og hvis ikke den Videnskabs Vel, hvormed jeg saa længe havde beskæftiget mig, havde ligget mig paa Hjærte; der udkrævedes iøvrigt ogsaa megen Standhaftighed og ikke ringe Selvfornægtelse til at foretrække Udsigten til et sent, men varigt Bifald for det tillokkende ved en tidligere, gunstig Modtagelse.

At lægge Planer er ofte nok en yppig og pralerisk Aandsbeskæftigelse, ved hvilken man giver sig Udseende af at være et skabende Geni, idet man fordrer, hvad man ikke

selv kan yde, dadler, hvad man ikke selv kan gøre bedre, og foreslaar, hvad man ikke selv kan finde, skønt der ogsaa blot til en dygtig Plan for en almen Kritik af Fornuften havde hørt mere, end man formoder, hvis den ikke kun, som ellers, skulde blive en Deklamation af fromme Ønsker. Men ren Fornuft er en saa afsondret, i sig selv saa helt igennem indfiltret Sfære, at man ikke kan tage fat paa en enkelt Del af den, uden at berøre alle de øvrige, og intet kan udrette, uden at man først har bestemt hver enkelt Sted og Indflydelse paa de andre, fordi hver enkelt Dels og Brug og Gyldighed afhænger af det Forhold, hvori den staar til de øvrige i Fornuften selv, da der ikke findes noget uden for den, som kunde berigtige vorr Dom indenfor, og hvert Lems Formaal kun kan afledes fra det fuldstændige Begreb om Helheden, ganske ligesom med et organisk Legemes Lemmer. Derfor kan man sige om en saadan Kritik, at den aldrig er paalidelig, naar den ikke er *fuldstændig* og *gennemført* indtil de mindste Elementer af den rene Fornuft, og at man af denne Evnes Sfære enten maa bestemme og afgøre *alt* eller *slet intet*.

Men selv om en saadan Plan, som gik forud for en Kritik af den rene Fornuft, vilde være uforstaaelig, upaalidelig og unyttig, saa er den des mere gavnlig, naar den kommer efter den. Ti derved sættes man i Stand til at overskue Helheden, Stykke for Stykke at prøve Hovedpunkterne, hvorpaa det ved denne Videnskab kommer an, og indrette mangt og meget bedre efter Foredraget, end det kunde gøres i den første Udarbejdelse af Værket.

Her er nu en saadan Plan efter Værkets Fuldendelse, en Plan, som nu turde omlægges efter *analytisk* Methode, fordi *Værket* selv maatte affattes efter *synthetisk* Læremaade, for at Videnskaben kunde fremstille alle sine Artikulationer i deres naturlige Forbindelse, som en hel speciel Erkendelses-Evnes Legemsbygning. Den, der finder ogsaa denne Plan, der af mig som Prolegomener sendes forud for al fremtidig Metafysik, dunkel, maa betænke, at det ingenlunde er nødvendigt, at alle og enhver studerer Metafysik, at der gives mangt et Talent, som meget vel kan komme frem i grundige Videnskaber, der mere nærmer sig Anskuelsen, men for hvem Forskninger ved lutter abstrakte Begreber ikke vil lykkes og at man i saa Fald maa anvende sine Aandsevner paa et andet Omraade, mens derimod den, der vil bedømme Metafysik, ja selv affatte en saadan, fuldtud maa opfylde de Fordringer, som her er opstillede, hvad enten det nu sker ved, at han akcepterer min Løsning, eller ved, at han grundigt gendriver den og sætter en anden i dens Sted — ti afvise den kan han ikke —, og endelig er der at bemærke, at selve denne saa udskregne Dunkelhed (et ikke sjældent Skalkeskjul for egen Magelighed og Kortsynethed) ogsaa gør sin Gavn: da alle, som med Hensyn til enhver anden Videnskab bevarer en forsigtig Tavshed, i metafysiske Spørgsmaal taler med Mesterskab og dristigt tillader sig afgørende Domme, fordi deres Uvidenhed paa dette Omraade ikke stikker af mod andres Viden, men vel mod ægte, kritiske Grundsætninger, om hvilke man kan sige:

ignavum, fucos, pecus a præsepibus arcent.

(*Virgil.*)

OM BYPLANKONKURENCER

STADSINGENIØR Rygner, Odense, har i November Maaned i Ingeniørforeningen i København holdt et foredrag om den mangelfulde tilrettelægning af byplankonkurrencerne.

Det er et glædeligt tegn, at der dog er nogle, der interesserer sig for de planlæggende arbejder, der ønskes gjort og som — hvad der er det afgørende — bliver gjort, mens arkitekterne er optaget af indre strid paa en tid, hvor en mængde danske provinsbyer er blevet sig i den grad bevidst, at de for enhver pris ønsker rettesnore for udvidelser og reguleringer. Vel kan noget saa ydre som konkurrenceformen ikke fremtvinge den gode byplan, men det kan dog gøre sit til, at konkurrencen bliver en alvorlig opgave for fagfolk, saa gode, som landet nu har dem, og ikke til drengestreger, og, hvad der er det vigtigste, derved fremmes det alvorlige studium.

Paa denne baggrund kan de af dr. A. E. Brinckmann i *Städtebaukunst des XVIII Jahrhunderts* fremdragne betingelser for konkurrencen til St. Petersborgs forskønnelse fra December 1763 maaske paaregne interesse. De meddeles her i oversættelse efter aftryk af Gazette de France Janvier 1764:

»Kejserinden, der har besluttet at sætte arbejder i gang til denne hovedstads forskønnelse, har nedsat en kommission, der skal lede dette store foretagende. Denne Kommission, der bestaar af nogle af hoffets herrer, har ladet affatte et program, ved hvilket den opfordrer alle architecter, hjemlige og fremmede saavel som enhver som helst anden, til at fremstille deres synspunkter og planer for dette arbejdes udførelse. Her følger de betingelser, den foreskriver enhver, der vil deltage i konkurrencen:

1. Man udleverer en plan, der viser hvordan byen i øjeblikket er, til alle, der vil deltage i denne konkurrence.

2. Den tid, der er fastsat til deres arbejde er tre maaned.

3. De skal udføre to planer, den ene af byen saaledes som den er, med angivelse af de forandringer de finder nødvendige for dens forskønnelse, den anden af en helt ny by; de maa, saavel i den første som i den anden, iagttage at skille byen fra forstæderne ved passende grænser, og de maa ledsage dem med en begrundet redegørelse for deres planer paa russisk.

4. De maa, naar de lader deres planer indlevere, drage omsorg for at forsyne dem med et mærke, dog saadan at det ikke udpeger forfatteren førend det tidspunkt da man meddeler hvilke planer, der er bleven antaget.

5. Planerne og de dem ledsagende redegørelser vil være offentligt udstillet i fjorten dage; alle de konkurrerende vil da frit kunne komme og gennemgaa dem og skriftligt, men uden at give sig til kende, til kommissionen indsende de domme, de har fældet over alle disse planer med undtagelse af dem, hvortil de selv er forfattere.

6. Kommissionen vil med den pinligste nøjagtighed gennemgaa alle disse planer og alle de iagttagelser, der er tilsendt den derom, og den vil tage Beslutning om hvilke, der synes den værdige til at foretrækkes.

7. Forfatterne af disse vil forud for enhver anden blive benyttet ved arbejdets udførelse, og de, hvis planer ikke er bleven antaget, vil modtage en godtgørelse i forhold til værdien af deres arbejde«.

Af stor betydning er det, at denne programform indeholder muligheden for en mere indtrængende bedømmelse end de sædvanligt affattede. Kravet til den konkurrerende er ikke om et »færdigt« projekt ikke heller en tegne- eller stilprøve, men udtrykkelig kravet om kundskaber til til at løse opgaven. Dommerkomiteen faar reelle oplysninger om den foretrukne arkitekts forudsætninger saavel derved, at den konkurrerende indsender et rent teoretisk forslag til en helt ny by, som derved at han fagligt og skriftligt udtaler sig om alle projekterne inden afgørelsen.

Dette program hjemler ikke dommerkomiteén ret til af en eller anden grund at benytte »en praktisk fejl« i opgavens løsning til at udskyde projekter fra bedømmelsen, idet hovedvægten slet ikke lægges paa at løsningen dækker de praktiske forhold, men paa at den viser kendskab til opgavens karakter. Resultatet kan i stedet for nutidens lyriske udvælgelse af »det kønneste« og stilistisk mest indtagende arbejde blive, at man efter en vurdering og en votering udvælger den mand, som ejer forudsætninger for at kunne løse opgaven i almindelighed og i særdeleshed.

Til belysning af byplansopgaven kan den i forrige hefte nævnte bog af Walter Kurt Behrent om den ensartede blokfront som rumelement i bybygningen nævnes. Allerede indledningen fortjener interesse og bringes her i oversættelse:

Om sammenhængen mellem grundplan og opstalt i byplanen.

»Vor tids længsel efter en klaring af den tektoniske form, den genvaagnende følelse for rummets kunstneriske funktion, disse tegn paa en renaissance i vor arkitektur, har i bybygningen fundet sit udtryk i arkitekternes ufortrødne kamp mod landmaalernes og ingeniørernes fremtrædende stilling ved udarbejdelsen af planer for by-udvidelser. Den voksende klarhed i de rumslige forestillinger gjorde, at allerede planbilledet af byen opfattedes som noget kubisk, som kun kan udtænkes af arkitekten og kun af ham kan fastslaaes i et plant grundridsskemas abstraherende form.

Hvis bybygningen overhovedet skal gælde som udtryk for en kunstnerisk villen, kan kunstværket »en by« ingenlunde betragtes som allerede fuldført ved fremstillingen af grundplanen, ved anlæget af gode gadeføringer og frembringelsen af rumsligt virksomme situationer.*) Den ordnende formvilje maa, hvis byen som helhed skal fremtræde som en storslaet, for tilfældighed frigjort frembringelse, ogsaa komme til udtryk i den planmæssigt rytmiske udformning af gadevæggen, den maa lade denne, af flere arkitektoniske enkeltheder sammensatte flerhed, fremtræde som en helhedsfrembringelse af en for vilkaarlighed befriet lovmæssighed.

Med denne del af bybygningens problem beskæftiger det foreliggende arbejde sig. Det drejer sig altsaa ikke om enkeltheder i planlægningen, men om opbygningens problem, som det forekommer ved den ensartede udformning af blokfronten, det rumdannende element i bybygningskunsten. Paa grundlag af den erfaring, at bybilledet, især i de distrikter, mindre præges af de enkelte værker, af grupperingen af pragt- og monumentalbygninger for det offentlige eller for handlen og ved saadannes gunstige be-

*) Dette synes en fuldt ud rammende karakteristik af de præmierende projekter til Hirtshals, Ringsted m. m. m. O. A.

liggenhed i byplanen — de vil altid kun blive enkelte om end ogsaa særlig fremtrædende punkter inden for byen som helhed — men derimod først og fremmest af resultaterne af det private byggeris virksomhed for at tilfredsstille efterspørgslen efter de af befolkningens gennemsnit ønskede boliger, maa man erkende, at den planmæssige organisation og ledelse af denne masseproduktion er en opgave for bybygningskunsten, hvis løsning ikke tilsidst hører til de embedspligter, der nu tilfalder byens administration.

Den historiske bybygning viser, at centralisationsprincippet har været gennemført overalt, hvor en kraftig enkeltvilje satte ind til fordel for anlæggets kunstneriske helhed. Den arkitektonisk ensartede udformning af blokfronten er ikke et ydre dekorationsmiddel til tilfredsstillelse af repræsentative ønsker, hvis konsekvente gennemførelse ubetinget maa føre til anvendelse af tvang, den fordres langt snarere saavel af en æstetisk trang som af de sociale forhold, naar det drejer sig om den arkitektoniske udformning af masseboliger med typisk, stadig gentaget grundplan. Men paa den anden side er sammenfatningen af flere huse til en større enhed anvendt i den historiske bybygningskunst som et bevidst middel i rum-udformningen. Thi med den sluttede masse, en saadan sammenfatning frembringer, lader gadens rum sig lettere beherske end med den brogede mængde af smaa uanseelige enkeltheder. Her har den ældre bybygning, med hensyntagen til sociale betingelser, anlagt synspunkter, som nu, under principielt beslægtede forudsætninger, fortjener opmærksomhed.

Det er dette skrifts opgave, at henvise til den betydning dette princips anvendelse kan have for nutidens bybygningskunst, at anbefale dets gennemførelse og at begrunde denne fordring nærmere. Middelalderens borgerbyer og renaissancens og barokkens for deres anlægs ensartethed saa berømte fyrstebyer, viser, hvilken indflydelse et kulturelt magtcentrum kan øve i bybygningen, og de beviser sam-

tidig, med sten-mindesmærkers indtrængende sprog, at en saadan enkeltviljes tilstedeværelse er nødvendig, hvis overhovedet hele byanlægget skal kunne ansees for en opgave for kunstnerisk udformning. Men nutiden mangler heller ikke et saadant med vidtrækkende og afgørende beføjelse udstyret magtcentrum: Byraadene (kommunalbestyrelse) har afløst borgerskabet og fyrste-vælden i deres eneherkende stilling, og der kan ikke være nogen tvivl om, at de sidder inde med de videste muligheder for at kunne øve en energisk indflydelse paa bybilledets arkitektoniske udformning. I kommunalvæsenet maa den storslaaede og maalbevidste enkeltvilje nu komme til udfoldelse som ene er i stand til at gøre byen som helhed til et kunstværk, til et udtryk for en ensartet viljesytring.

Den planmæssighed*), med hvilken vore storstadsudvidelser foretages efter ensartede udstykningsplaner med hensyntagen til sociale synspunkter, maa ogsaa komme til udtryk i gadevæggens (facadens) udformning. I stedet for den uindskrænkede individualisme, som nutildags gade op og gade ned giver sig til kende i vore beboelseskvarteres facader, maa der sættes et ensartet system, der i ikke ringere grad end udstykningen og plantegningen maa være baaret af kunstneriske synspunkter. Ikke det enkelte hus, men gruppen af enkelthuse, blokfronten (karré facaden), maa udformes til en arkitektonisk enhed i gadebilledet, saa meget mere som forstørrelsen af den optiske maale-stok, saavel i flade som i rum, i den moderne bybygning mere og mere lader enkelthuset gaa op i blokfrontens enhedselement. Naar det, ved hjælp af en levende udviklet storliniet fællesfølelse, lykkes, at indordne enkeltes subjektivistiske særønsker under en fælles ide, vil den moderne storstadsgade igen faa et slags ansigt, vil bybygningen som helhed igen kunne betragtes som rumkunst.

*) Det bemærkes, at talen er om Tyskland. O. A.

Den store Armada.

DER kæmped en uovervindelig Flaade
mod Englands Skibe og Stormens Fraade —
en Drøm om en Lykke, som ikke fandt Naade.

Der ankred en Aften i Læ af et Fjeld
langt borte i Havet en stor Karavel.

Om Mænd, der jages, om favnet Mø
fortæller et Sagn paa Suderø.

De solbrune Mænd af den flygtende Flaade,
hvis Drøm var en Lykke, som ikke fandt Naade,
har avlet en Æt paa den Nordens Ø,
har saaet et uovervindeligt Frø.

Og jeg — jeg er ud af den Æt og den Ø!

Dér, hvor Møernes Manker er gule,
er jeg født, og min Moder er Thule.
Men min Fader er født i Granada.
Jeg er en Søn af den store Armada.

Jeg er en Søn af den store Armada,
af den Glans og det Blaa i Granada,
af en Sang om at sejre, en Sang om at dø,
af en rødgylden Sol over stormende Sø.

Lad Flaaden gaa under. Med Master og Mers
er Flaaden et uovervindeligt Vers!

Kai Hoffmann.

NOTER

GUSTAF WOLMAR, Udstilling i Kunstforeningen

WOLMAR bygger oprindelig paa det samme Grundlag som »Fynboerne«: det jævne genreagtige Syn paa Natur og Mennesker. Men han gaar et Skridt videre og dyrker i højere Grad den lyrisk smukke Farve, dette har han tilfælles med Weie, de to betegner vel det sidste Trin, som den Del af den realistiske Retning, der fik sin Kultur- og Maleuddannelse hos Zahrtmann, kan naa.

Som Portrætmaler har Wolmar en naturlig og sikker Sans for Karakteren, uden sociale Anfægtelser af nogen Art, i sine bedste Arbejder en Enkelhed og Helhed i Behandlingen, saaledes i Portrættet af Byretsdommer Thorup. Det lille genreagtige Portræt af den siddende Gartner (No. 82) er saa godt et Billede, som det i sin Art kan være.

Udstillingen viser et stort Antal Landskabs- og Blomsterbilleder, blandt Landskaberne er altfor mange svage Arbejder medtagne, mellem Blomsterbillederne finder man hans allerbedste Ting. Da Wolmar ikke har nogen klar Løsning af Rumproblemet, hvad Zahrtmann's Skole kan have sin Andel i, er han bedst i de Billeder, hvor Planternes Blade og Blomster præsenterer sig saa temmelig i et og samme Plan, parallelt med Billedfladen. Exempler herpaa er Numrene 41, 42 og 48, — uden mindste dekorativt Arrangement er der i disse og flere lignende Billeder givet en fast billedmæssig Virkning og smukke Linje- og Farvekompositioner, Billeder, som hviler skønne og afsluttede i sig selv, og som man husker.

D.

FORORDET TIL PROLEGOMENA. Naar Klingen her bringer Forordet til Kants Prolegomena (i Oversættelse af Louis von Kohl, Pios Boghandel, København MCMXI) skulde dette ikke behøve nogen Kommentar. Men da det nu er vor Hensigt, at ingen Læser skal springe dette Brudstykke over, fordi det syner kedeligt, saa henleder vi Opmærksomheden saavel paa Sprogets Skønhed og Klarhed, som paa det historiske Moment: Forfatterens Forhold til sin Samtid, og paa det personlige, som skinner igennem dette Forord, der i Følge sit Tema kunde tænkes hævet over og abstraheret fra sligt. Endelig kunde en og anden mere sig med Analogier, som, skønt ikke strengt lovlige, dog kunde berige og give Sandhederne aktuel Adresse. Sæt i Begyndelsen Arkitektur i Stedet for Metafysik eller senere, hvor der tales om Metafysik som Videnskab, sæt da Æstetik i Stedet, saa staar der maaske noget om Wanscher — eller Stykket om »At lægge Planer er ofte nok en yppig og pralerisk Aandsbeskæftigelse . . .« — der er Slag i Ansigtet til en selv og til andre i dette korte Forord. Stykket om den sunde Fornuft synes rettet imod Justitsministeriets Konsulent i Arkitektur, *K. Varming*, som siges at være i Besiddelse af et færdigt Bevis, blot ved Hjælp af den sunde Fornuft, for at det staar godt til med Arkitekturen. Det var ogsaa Varming, som til sin Vrede opdagede, at der fandtes saavel Begreber som Ord, han ikke kendte og som han maatte eftersøge i Salomonsens Leksikon. Vi anbefaler Salomonsen overfor Fremmedordene i Kants Prolegomena, saa meget mere, som det at kunne Fremmedord i Øjeblikket er en sikker Vej til at anses for lærd.

Theuers Bog om Peripteraltemplet, som var nævnt i litteraturfortegnelsen i sidste hæfte, er interessant set i sammenhæng med den proportionerings- og systemiseringsbevægelse, som flourer herhjemme saavel i malerkunst som i arkitektur og hvis »resultater« med hensyn til dette sidste fag endog har fundet optagelse i bladet med det anmassende navn — Architekten. Vi bringer her den indledende motivering:

De forsøg, der hidtil er gjort paa at eftervise lovmæssigheden i den græske bygningskunst, ved opdagelsen af særlige skjulte skemaer eller linjesystemer, maa betegnes som ikke særlig vellykkede. Disse systemer har frem for alt den fejl, at man, skønt de nok er konstrueret ud fra enkelte bestaaende bygværker og kan passe til disse som klæder til kroppen, aldrig omvendt ud fra dem, vil kunne frembringe en bygning.

Men netop deri ser jeg en hovedfordring for den slags arbejder.

Skal de have nogen værdi, maa de skabe mulighed for den genetiske udformning af bygværket i plan og opstalt som en sammenhængende helhed. De maa ligeledes fremstille de enkelte grundlags (skemaers) udvikling fra deres begyndelse til deres fulde udvikling og ogsaa deres forfald kronologisk, de maa tage hensyn til biomstændigheder afhængige af tid og sted, og endelig maa de være i overensstemmelse med den tids følen og tænken, af hvilken de er udsprunget.

Det er de almindelige synspunkter, jeg har ladet mig lede af ved mine undersøgelser.

Betydelig interesse knytter sig ogsaa til det, der heraf kan udledes om hensigten med opmaaling og derigennem om, hvordan opmaaling skal drives. Det er før paavist, at opmaaling uden begrundelse og undersøgelse af det opmaalte overhovedet ikke er noget undervisningsmiddel, og dog er det denne form, man forsøger at faa indført paa Akademiet. Men en saadan begrundelse af det maalte kræver jo ogsaa i høj grad strengt arbejde og selvfornægtelse, man vælger da den langt lettere udvej blot at aflevere sine egne fornemmelser og genspejle sin egen person i kunstværket.

Medlemmer af den Bolchevikkommission, det er overdraget at udarbejde en Fortegnelse over den myrdede Czars Ejendele, har i Vinterpaladset, Peter-Pauls-Fæstningen og Czarskoie-Selo fundet i tusindvis af Kasser adresserede til Katharina d. 2. (død 1796). Kasserne er afsendt fra Rom og aldrig blevet aabnede. De viser sig at indeholde mange

tusinde Malerier og Skulpturer af Datidens mest fremragende franske og italienske Mestre, Tiepolo, Longhi, Snardri, Fragonard, Lancret, Latour, Houdin o. s. v.

Hr. Boguslavoky, Konservator ved Samlingerne i »Eremitagen«, er blevet udpeget af Sovjetregeringen til at katalogisere Fundet, hvis Værdi anslaaes til 225 Millioner Francs.

Sovjetregeringen har erklæret alle private Samlinger for Statsejendom, i Petrograd Strogonoffs Samling, Stchoukines Samling, der ejer de berømte Marokkobilleder af Matisse, og i Moskva Tretiakofs Galleri og Morosoffs Samling, hvori Renoirs »Jeanne Samary« findes ophængt.

Niels Hansen udsender den 1ste Februar paa Winkel & Magnussens Kunstforlag en Mappe med 6 originale Lito-grafier. Mappen er i 65 numm. Eksemplarer fra Nr. 1—15 paa Chinapapir à 150 Kr. Fra Nr. 16—50 paa Japanpapir à 100 Kr.

Maleren Modigliani, af hvem Tetzen-Lunds Samling ejer flere Billeder, er død i Paris af Meningitis.

TILSENDET: *Hugo Gehlin: Stillsamma dikter och femton til dem skurna träsnit.* Råsunda. Handpresstryckeriets förlag. 1918.

En lille Haandfuld Digte, trykt med smukke Typer paa fint Papir og med Træsnit af Digteren. Man skulde ikke tro, der var Papirnød, hvert af de nitten smaa Digte har et særligt Titelblad med Romertal! Digtene selv er holdt i den frie Form, der i Sverige er bragt til saa høj en Fuldkommenhed af Strindberg og Ekelund. Mens Strindberg nærmest synes inspireret af Heines Nordsøbilleder og Ekelund af Pindar, sporer man hos Gehlin Paavirkning fra Tagore. Hvad der er, er meget nydeligt, en indadvendt, subtil Poesi, der behager som Udtryk for en kultiveret Følsomhed; men før der foreligger en fyldigere Repræsentation, er det ikke muligt at danne sig noget endeligt Indtryk af Forfatterens Evner.

Hans Hartvig Seedorf: Mod fremmede Stjærner. (Pio). *Fredrik Nygaard: Europaskitser.* (Pio). — Seedorfs sidste Digtsamling er et nyt Bevis paa hans virtuose Evner. Som Bønnelycke søger han uden intellektuelle Skrupler *det pompe*, maaske er han mindre umiddelbar, maaske til Gengæld klarere i sin Form. Hvor forstaaeligt, at han følte Trang til og skaffede sig Lejlighed til at rejse Jorden rundt for ved at fylde ny Vin paa de gamle Læderflasker — nyt Stof paa den traditionsbundne Form — at give sin noget pastiche-agtige Lyrik det Incitament af den moderne Verden, der kan faa hans Poesi til krystallisere sig lige saa sikkert, men paa en personligere Maade. — Nygaard har rejst, og det kan ikke skjules, at ogsaa han i nogen Grad mangler den Personlighed, hvori Digtet som Rullestenen i Havet først faar sin Rundhed og for Tilfældighed rensede Form. Men han har Ungdom og Charme, og Verden spejler sig i hans blanke Sind med en Friskhed, der lover det bedste, hvis han af sin Ungdom formaar at skabe Personlighed.

G.

GABESTOKKEN

I sidste hefte af »Arkitekten« (18. December 1919) er arkitekt Rafn i en artikel om Nyrop atter i færd med at indtage en taktfuld position overfor de ældre. Det kan sikkert være klogt nok, men det var bedre om arkitekt Rafn førte sin paavisning af de ældres fortjenester saa vidt, at det kom tydeligere frem, at arkitekturen ikke er naaet et skridt videre i den tid, de unge har regeret. I de unge arkitekters halvstuderthed vokser den frodige spire til nye Christiansborge og banegaarde, til ny hotelklassicisme, der staar klassicismen lige saa nær som Helmerhus, Holckenhushus og Ny-Rosenborg staar den nederlandske renæssance, som Meldahl staar renæssancen, som Th. Jørgensen staar barokken, som Wenk staar middelalderen.

I samme hefte holder arkitekt Baumann mindetalen over »Den frie Arkitektforening« med følgende konklusion:

»Den frie Arkitektforenings Saga er endt. Den har dog ikke levet sit Liv forgæves, den har ført et Slægtled frem og samlet en Række Arkitekter, der isolerede næppe havde naaet saa vidt«.

Saa er der altsaa alligevel ikke spor at bebrejde »Den frie Arkitektforening«, og det er i virkeligheden ungdommen, der har været idioter, naar den tillagde foreningen et ideelt formaal.

8 Litografier

af

Vilhelm Lundstrøm

I „Politiken“ skriver Dr. med. Oluf Thomsen om Lundstrøms Litografimappe:
„Disse Litografier, disse besynderlige Billeder vil blive et Stridens Tegn. Begavede Professorer, der kender Livets Realiteter, vil erklære dem for Udslag af en syg Hjerne, en Rædsel for den skønhedshyldende, klare Fornuft. Og Entusiaster, der dør af Væmmelse over Allemandsskønhed og Fornuft i Kunsten og 2 og 2 er 4, vil forsikre, at et ungt Geni er groet op af Stenbroen i en af Smaagaderne . . .

Disse Billeder . . . henvender sig til den Betragter, der baade frastødes og tiltrækkes, som lægger dem til Side med en Hovedrysten og atter tager dem for sig med ny Forstaaelse. Gennem Svaghed og Ufuldkommenhed baade hos sig selv og Kunstneren vil han lære Billedernes umaadelige Styrke at kende . . .

Unyttigt at begynde at tale om de enkelte Billeder. Unyttigt ogsaa at forsøge Profetier om Lundstrøms Fremtid. Men en Gang — naa, lige meget med en Gang, gid de allerede nu maa finde Venner, der tager dem frem med varsomme Hænder.“

Trykt i 50 Eksp. à 100 Kr. Hvert Blad signeret af Kunstneren. Udført i Cato's

lith. Etabl. Faas ved Henvendelse til Klingens Ekspedition: Udbygade 1.

Kbhv. N. Mappen er fremlagt hos Vilh. Tryde, Østergade 3 og i

Gyldendals Sortiment, Købmagergade 8.

Da vi gerne vil reservere de faa indbundne Eksemplarer af Klingens I og II Aargang til ny tilkomne Abonnenter af Bladet, gør vi opmærksom paa, at der kun er tilbage c. 40 Eksemplarer af hver Aargang, som faaes paa Klingens Ekspedition til en Pris af 25 Kr. for 1ste og 50 Kr. for 2den Aargang. Nogen senere Optrykning af Aargangene vil ikke finde Sted.

Klingen udkommer med et Hefte hver Maaned og koster 30 Kr. om Aaret. Enkelte Hefter 5 Kr. Udgiver: Axel Salto. Redaktion: Emil Bønnelycke, S. Danneskjold-Samsøe, Otto Gelsted, Poul Henningsen, Axel Salto og Poul Uttenreitter. Redaktionens Adresse: Edv. Glæselsvej 1, Kbhv. F. Tlf. Godthaab 1870. Expedition: Poul Henningsen, Udbygade 1. Tlf. Nora 3232, hvortil alle Henvendelser angaaende Forsendelser af Bladet, Abonnement o. s. v. bedes rettet. Trykning og Litografi udføres i Cato's lit. Etabl. Raderingerne hos Max Kleinsorg.

Kjøbenhavn d. 6. Febr. 1920.

